

บทที่ 5

จรรยาบรรณในวิชาชีพครู

ความหมายของจรรยาบรรณ

“จรรยาบรรณ” หมายถึง ประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบอาชีพการงานแต่ละอย่างกำหนดขึ้นเพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียง และฐานะของสมาชิก อาจเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้ (พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน, 2525 : 213)

ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์ (ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์, 2524 : 130) กล่าวว่า จรรยาบรรณ คือ เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจบุคคลให้มีคุณธรรมและจริยธรรม จรรยาบรรณ คือ ข้อกำหนดคริยาที่บุคคลในสถานะและในอาชีพต่าง ๆ พึงประพฤติ ข้อกำหนดที่เป็นจรรยาบรรณก็คือคุณธรรมและจริยธรรมที่บุคคลในสถานะและอาชีพต่าง ๆ พึงตระหนักและปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทางที่จะอำนวยประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นในสังคม สภาพสังคมปัจจุบันมีปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้คนในแต่ละสถานะและอาชีพไม่อาจรักษาตนและปฏิบัติตนตามคุณธรรมและจริยธรรม อันก่อให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามความมุ่งหมายของการศึกษาในแผนการศึกษาแห่งชาติได้ เนื่องจากสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ การเพิ่มพลเมืองอย่างรวดเร็วและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทำให้มีการแบ่งอาชีพการงานและแข่งขันชิงดีชิงเด่นมีสิ่งยั่วยุให้เกิดกิเลส ความโลภ ความอยากได้มีมากขึ้น ทั้งสิ่งใหม่ ๆ ทั้งด้านการค้าและการโฆษณาชวนให้หลงต้องการมีเหมือนคนอื่นเขาบ้าง เลยทำความผิดทำชั่วเพราะอยากได้ การคมนาคมขนส่งดีขึ้น ติดต่อทางไกลได้สะดวก อาชญากรหลบหนีได้ไกลขึ้น มีการเจรจาตัดขาดเสียหายสิ้นเปลืองเงินทองและเวลาเป็นชนวนให้เกิดอาชญากรรม การสื่อสารมวลชนเจริญขึ้น ทำให้ทราบ เห็นและเข้าใจเทคนิคใหม่ ๆ ในการประกอบอาชญากรรม การมีสถานมหรสพแหล่งเรีงรมย์และอบายมุขมากขึ้นทำให้คนทั่วไปมั่วสุมกันมาก ทางไกลจากวัด จากพระ จากศีลธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรมที่ยึดถือกันมาแต่เดิมถูกทำลาย มีสิ่งผิดกฎหมายของเถื่อน ของหนีภาษี ของปลอม ของเทียม ตลอดจนยาเสพติดให้โทษ อาวุธ และอุปกรณ์ทำความชั่วประกอบอาชญากรรมมากขึ้น มี

ประสิทธิภาพขึ้น ทั้งหลายเหล่านี้ทำให้คนทำความผิดความชั่วเป็นอาชญากรได้ง่าย ได้สะดวกกว่า การทำดี ทำให้การทำความดี ประพฤติดี มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องยาก ดังนั้น จึงต้องมีการ กำหนดคุณธรรมและจริยธรรมของหมู่พวก

สำหรับจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพครูในประเทศไทย ได้ยึดหลักปฏิบัติต่อเนื่องกันมาโดยไม่ มีการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร

ในปี พ.ศ.2488 ได้มีการตราพระราชบัญญัติครู พ.ศ.2488

ในปี พ.ศ.2506 ครูสภาได้กำหนดระเบียบครูสภาว่าด้วยจรรยาบรรณตามระเบียบ ประเพณีของครู พ.ศ.2506

ระเบียบครูสภา

ว่าด้วยจรรยาบรรณและวินัยตามระเบียบประเพณีของครู

พ.ศ.2526

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงระเบียบครูสภาว่าด้วยจรรยาบรรณตามระเบียบประเพณีครู และระเบียบครูสภาว่าด้วยวินัยตามระเบียบประเพณีของครูเสียใหม่ให้เหมาะสม

คณะกรรมการอำนวยการครูสภา โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 28 แห่งพระราช บัญญัติครู พุทธศักราช 2488 จึงวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบครูสภาว่าด้วยจรรยาบรรณและวินัยตามระเบียบ ประเพณีของครู พ.ศ.2526

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2526 เป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกระเบียบครูสภาว่าด้วยจรรยาบรรณตามระเบียบประเพณีของครู พ.ศ.2506 ระเบียบครูสภาว่าด้วยวินัยตามระเบียบประเพณีของครู พ.ศ.2506 และระเบียบหรือ คำสั่งอื่นใดซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้

ข้อ 4 ครูต้องมีจรรยาบรรณอันดีงาม และต้องอยู่ในวินัยตามระเบียบประเพณีของครู ดังต่อไปนี้

4.1 เลื่อมใสการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ด้วยความบริสุทธิ์ใจ

4.2 ยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือ ไม่ลบหลู่ดูหมิ่นศาสนาอื่น

4.3 ตั้งใจสั่งสอนศิษย์และปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เกิดผลดีด้วยความเอาใจใส่อุทิศเวลาของตนให้แก่ศิษย์ จะละทิ้งหรือทอดทิ้งการงานมิได้

4.4 รักษาชื่อเสียงของตนมิให้จั่นชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่ว ห้ามประพฤติการใด ๆ อันอาจทำให้เสื่อมเสียเกียรติและชื่อเสียงของครู

4.5 ถือปฏิบัติตามระเบียบและแบบธรรมเนียมอันดีงามของสถานศึกษาและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ซึ่งสั่งในหน้าที่การงาน โดยชอบด้วยกฎหมายและระเบียบแบบแผนของสถานศึกษา

4.6 ถ่ายทอดวิชาความรู้โดยไม่ปิดเป็นและปิดบังอำพราง ไม่นำหรือยอมให้นำผลงานทางวิชาการของตนไปใช้ในทางทุจริต หรือเป็นภัยต่อมนุษยชาติ

4.7 ให้เกียรติแก่ผู้อื่นทางวิชาการ โดยไม่นำผลงานของผู้ใดมาแอบอ้างเป็นผลงานของตน และไม่เคยบังใช้แรงงานหรือนำผลงานของผู้อื่นไปเพื่อประโยชน์ส่วนตน

4.8 ประพฤติตนอยู่ในความซื่อสัตย์ และปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความเที่ยงธรรม ไม่แสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ

4.9 สุภาพเรียบร้อย ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ รักษาความลับของศิษย์ของผู้ร่วมงาน และของสถานศึกษา

4.10 รักษาความสามัคคีระหว่างครู และช่วยเหลือกันในหน้าที่การงาน

ข้อ 5 ให้เลขาธิการคุรุสภาเป็นผู้รักษาการตามระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2526

(นายชวน หลีกภัย)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ประธานกรรมการอำนวยการคุรุสภา

คณะกรรมการอำนวยการคุรุสภา ได้พิจารณาปรับปรุงแก้ไขระเบียบคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณฯ และวินัยตามระเบียบประเพณีครู พ.ศ.2526 เสียใหม่ โดยพิจารณาเห็นว่าเรื่องวินัยเป็นงานในหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู และเพื่อให้สอดคล้องกับองค์กรวิชาชีพอื่น ๆ ที่มีจรรยาบรรณเป็นของตนเอง คณะกรรมการอำนวยการคุรุสภาจึงมีมติยกเลิก ระเบียบคุรุสภาว่า

ด้วยจรรยาบรรณและวินัยตามระเบียบประเพณีของครู พ.ศ.2526 และให้ใช้ระเบียบคุรุสภาว่า
ด้วยจรรยาบรรณครู พ.ศ.2539 แทน

**ระเบียบคุรุสภา
ว่าด้วยจรรยาบรรณครู
พ.ศ.2539**

โดยที่เห็นเป็นการสมควรให้มีการปรับปรุงระเบียบคุรุสภา ว่าด้วยจรรยาบรรณและวินัย
ตามระเบียบประเพณีครู พ.ศ.2526 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 6(2) และมาตรา 28 แห่งพระ
ราชบัญญัติครู พุทธศักราช 2488 คณะกรรมการอำนวยการคุรุสภาจึงวางระเบียบไว้เป็น
จรรยาบรรณครู เพื่อเป็นหลักปฏิบัติในการประกอบวิชาชีพครู

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณครู พ.ศ.2539”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกระเบียบคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณและวินัยตามระเบียบประเพณีครู
พ.ศ.2526 และให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4 กำหนดให้ครูมีจรรยาบรรณดังต่อไปนี้

(1) ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือส่งเสริมให้กำลังใจ
ในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า

(2) ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงาม
ให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ

(3) ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งทางกาย วาจาและจิตใจ

(4) ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ
อารมณ์และสังคมของศิษย์

(5) ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่
ตามปกติ และไม่ใช่ให้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ

(6) ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ให้ทันต่อ
การพัฒนาทางวิชาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง อยู่เสมอ

(7) ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครูและเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู

(8) ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์

(9) ครูพึงประพฤติ ปฏิบัติตน เป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญาและ

วัฒนธรรมไทย

ข้อ 5 ให้เลขาธิการคุรุสภาเป็นผู้รักษาการให้เป็นไปตามระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ.2539

(นายสุขวิช รังสิตพล)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ประธานกรรมการอำนวยการคุรุสภา

ลักษณะของครูที่ดี

ลักษณะของครูดีตามทัศนะของบุคคลต่าง ๆ

เหนือสิ่งอื่นใด ผู้เขียนขออัญเชิญพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งพระราชทานแก่ครูอาวุโส ประจำปี 2522 เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ.2523 มีข้อความที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของครูที่ดีตอนหนึ่งว่า

“...ครูที่แท้นั้นเป็นผู้กระทำแต่ความดี คือ

- ต้องหมั่นขยันและอดสาหะพากเพียร

- ต้องเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ

- ต้องหนักแน่น อดกลั้น และอดทน

- ต้องรักษาวินัย สำรวมระวังความประพฤติของตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผนอัน

ดีงาม

- ต้องปลื้มใจปลื้มใจจากความสะอาดสบายและความสนุกสนานรื่นเริงที่ไม่สมควรแก่

เกียรติภูมิของตน

- ต้องตั้งใจให้มั่นคงและแน่วแน่

- ต้องซื่อสัตย์รักษาความจริงใจ

- ต้องเมตตาหวังดี

- ต้องวางใจเป็นกลาง ไม่ปล่อยไปตามอำนาจอคติ

- ต้องอบรมปัญญาให้เพิ่มพูนสมบูรณ์ขึ้น ทั้งในด้านวิชาการและความฉลาด

รอบรู้ในเหตุและผล....”

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู (2541 : คำนำ) กระทรวงศึกษาธิการรู้สึกสำนึกในพระกรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น และมีความเห็นว่าบทบาทและหน้าที่ของ “ครู” มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประเทศชาติ จึงควรศึกษาและประมวลเรื่องพระราชกรณียกิจในด้านการศึกษาของสมเด็จพระรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารีขึ้นไว้ เพื่อให้ครูทั้งหลายนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินอาชีพ ครูเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาท จึงจัดสรรเงินทุนมอบให้ รองศาสตราจารย์ชุตินา สัจจนันท์ และคณะ สังกัดมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา ดำเนินการศึกษาค้นคว้า เรื่อง “ความเป็นครู สติดีในทศวรรษพระองค์ : สมเด็จพระเทพรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี” และสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูดำเนินการเผยแพร่

การศึกษาวิจัย “ความเป็นครูสถิตในหทัยพระองค์ : สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี” ผู้วิจัยกำหนดกรอบความคิดการศึกษาความเป็นครู โดยอิงเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา แนวทางดังกล่าวมีรายละเอียดคุณลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. รอบรู้ คือ ต้องมีความรู้ ความสามารถในการวิชาชีพครู มีความรู้เกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมทั้งในประเทศและของโลก มีความรู้อย่างเชี่ยวชาญในเรื่องที่สอน วิธีสอน วิธีประเมินผลการศึกษา

2. สอนดี คือ ต้องทำการสอนอย่างดี มีประสิทธิภาพให้สอดคล้องกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน สามารถให้การแนะนำผู้เรียนด้านการเรียน การครองตน การรักษาสุขภาพอนามัย สามารถจัดทำใช้สื่อการเรียนการสอน รวมทั้งสามารถปรับการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของบ้านเมือง

3. มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ คือ มีศรัทธาในวิชาชีพครู ตั้งใจใช้ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพเพื่อบริการผู้เรียนและสังคม รับผิดชอบในหน้าที่ด้านการศึกษาต่อชุมชนและสังคม มีความรัก เมตตา และปรารถนาดีต่อผู้เรียน อุทิศตน เวลา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับความเจริญเติบโตและพัฒนาการทุกด้าน

4. มุ่งมั่นพัฒนา คือ สนใจใฝ่รู้ ศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ อยู่เสมอ ปรับปรุงตนเอง รู้จักเพิ่มพูนวิทยฐานะและคิดค้น ทดลองใช้วิธีการใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนทั้งผู้เรียน ชุมชนและสังคม

ดังนั้น การศึกษาวิจัยเรื่องนี้จึงมุ่งศึกษาพระคุณลักษณะความเป็นครูของพระองค์ในกรอบความรู้ สอนดี มีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณ และมุ่งมั่นพัฒนา จากพระราชกรณียกิจที่เกี่ยวข้องกับความเป็นครูและการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โครงการการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งพระองค์สนพระราชหฤทัยรับเป็นพระราชภาระอย่างเต็มกำลังความสามารถ อันเป็นแบบอย่างสำหรับครู นักการศึกษา รวมทั้งผู้สนใจอื่น ๆ ได้ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติภารกิจหน้าที่ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และประเทศชาติตลอดจนการประพฤติปฏิบัติตนสืบไป

ผลการศึกษาพบว่า

1. ทรงได้รับการอภิบาล การศึกษา มีพระราชอัจฉริยภาพ ความสนพระราชหฤทัย พระราชจริยวัตร และพระราชกรณียกิจที่เกื้อกูลความเป็นครูพระองค์อย่างยิ่ง ทรงได้รับแบบอย่างความเป็นครูจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

2. ทรงมีพระคุณลักษณะของความเป็นครูอย่างเพียบพร้อม ทรงมีความรอบรู้ ทั้งรู้ลึกและรู้กว้าง ทรงมีประวัติการศึกษาที่ดีเลิศ ทรงมีพื้นฐานความรู้ในหลายสาขาวิชา ทรงสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก และทรงได้รับการถวายปริญญาคุณวุฒิปดกบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทรงเป็นครูที่สอนดี มีเทคนิคและวิธีการการสอนที่หลากหลาย ทรงไว้ซึ่งคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณครู และทรงมุ่งมั่นพัฒนาทั้งพระองค์เอง พัฒนาสังคมและประเทศชาติ โดยเฉพาะด้านการพัฒนาการศึกษา จึงทรงเป็นแบบอย่างของครูและนักการศึกษาทั้งปวง

3. ทรงสอนให้ครูตระหนักถึงความสำคัญของอาชีพครู บทบาท หน้าที่ครู ทรงเน้นแนวทางการประพฤติ ปฏิบัติตน การทำงานและแนวทางการพัฒนาแก่ครู บัณฑิต ศิษย์และบุคคลกลุ่มต่าง ๆ โดยการพระราชทานพระราโชวาท พระราชดำรัส พระราชดำริ พระราชวินิจฉัย การบรรยายปาฐกถาพิเศษ บทพระราชนิพนธ์ และการทรงเป็นแบบอย่าง จึงทรงเป็นครูของครู

4. ทรงมีพระราชกรณียกิจด้านการพัฒนา ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาอย่างกว้างขวาง ทั้งที่เป็นพระราชกรณียกิจที่ทรงได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ทรงสืบสานดำเนินการ และพระราชกรณียกิจในโครงการตามพระราชดำริซึ่งครอบคลุมการศึกษาทุกระดับและเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่เป็นแบบอย่างการพัฒนาการศึกษาทั้งในด้านการก่อตั้งสถานศึกษา โครงการทางการศึกษาต่าง ๆ มูลนิธิ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สมาคมและมูลนิธิ ในพระราชูปถัมภ์ และอื่น ๆ จึงทรงเป็น “นักพัฒนาศึกษาศาสตร์” ผู้เป็นแบบอย่าง

พระราชนันทมุนี(ปัญญาันทกิกขุ) ซึ่งเป็นพระภิกษุที่มีบทบาทสำคัญในการอบรมสั่งสอนประชาชนคนไทยทั่วไป ได้ให้คติเตือนใจแก่ผู้ประกอบวิชาชีพครูทั้งหลาย โดยได้นำหลักคำสอนของสมเด็จพระพุทธองค์มาอธิบายถึงคุณธรรมของครู 7 ประการ ไว้ดังนี้ คือ

1. ปิยะหรือปิโย คือ การทำตนให้เป็นคนน่ารักของศิษย์ การที่จะตนให้เป็นคนน่ารักจะต้อง

- มีเมตตา รักเด็กมากกว่ารักตัว
- มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส
- ให้ความสนิทสนมกับศิษย์
- พุดจาอ่อนหวานสมานใจ
- เอาใจใส่อบรมสั่งสอนให้ศิษย์เกิดความรู้
- เป็นเพื่อนเด็กในสนามกีฬา เป็นครูในห้องเรียน

- เป็นเพื่อนร่วมทุกข์เมื่อเด็กเป็นทุกข์ คอยปลอบโยนให้กำลังใจ

2. ครู (ครูโก) คือ การเป็นคนหนักแน่นเป็นครูจริง ๆ ทำตนให้เป็นแบบอย่างแก่เด็กในทางสร้างสรรค์จริง ๆ มีใจสงบ มีเหตุมีผล ไม่ใจร้อน ไม่เป็นคนเจ้าอารมณ์ เป็นคนหนักแน่น ประดุจหิน ไม่เบาเหมือนนุ่น เป็นคนเสมอต้นเสมอปลายทุกกรณี

3. กาวนิโย คือ เป็นผู้อบรมตนให้เจริญ สนใจในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเป็นคนสายตายาวมองการณ์ไกล เปิดใจรับความรู้ความเข้าใจอยู่เสมอ ไม่กลัวหลังใคร เป็นครูเวลาสอนเด็ก เป็นนักเรียนเมื่อมีเวลาว่าง เป็นนักสากลนิยม ถือศาสนาเป็นหลักใจ อย่างเป็นคนมีความเห็นคิด เชื่อกฎแห่งกรรมว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว มีการควบคุมกายวาจาด้วยศีล ควบคุมจิตด้วยสมาธิ ควบคุมความเห็นด้วยปัญญา จึงจะเอาตัวรอดปลอดภัย

4. วัตตา คือ เป็นคนเคารพระเบียบแบบแผน เป็นคนมีระเบียบในการแต่งกาย มีระเบียบตั้งแต่หัวถึงเท้า ผมต้องแต่งให้เรียบร้อย ให้เด็กเห็นว่าครูเป็นผู้มีระเบียบแบบแผนช่วยกันทำโรงเรียนให้สะอาด

5. วณักขโม คือ เป็นผู้มีความอดทนต่อสิ่งที่มากระทบ ปกติเด็กย่อมมีความซุกซนตามธรรมชาติ นำรำคาญ ครูจู้รำคาญไม่ได้ เบื่อไม่ได้ ขอบใจไม่ขอบใจก็ต้องทำทั้งนั้น จึงต้องอดทนเป็นพิเศษ

6. คัมภีร์กถกัตตา (คัมภีร์ธูจะ กถกัตตา) คือ การเป็นผู้เข้าใจหลักการสอนวิชาอะไร ควรสอนอย่างไร เด็กจึงจะเข้าใจ ของยากต้องทำให้ง่าย ของลึกลับต้องทำให้ตื้น ของไม่เห็นต้องทำให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง สอนตั้งแต่สิ่งที่รู้แล้วไปหาสิ่งที่ยังไม่รู้ ง่ายไปหายาก ต่ำไปหาสูง เป็นต้น

7. โนจัญฐานะ นิโยชะเย คือ การไม่ชักนำศิษย์ไปในทางที่ต่ำทราม สิ่งใดเป็นความเสื่อมโทรมทางใจ ไม่ควรชักนำไปในทางนั้น ครูไม่ควรประพฤติสิ่งที่ต่ำทรามให้เด็กเห็น ครูควรหลีกเลี่ยงอบายมุขทั้งปวง (พระราชทานมุนี, 2525 : 3-4)

หลักคุณธรรมสำหรับครู

หลักคุณธรรมที่จะนำมากล่าวในที่นี้ คือ หลักธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือเรียกกันสั้น ๆ ว่า “หลักพุทธธรรม” โดยจะเลือกนำมากล่าวเท่าที่เห็นว่าครู อาจารย์ควรให้ความใส่ใจเป็นพิเศษ ถึงแม้ว่าครูอาจารย์จะไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างครบถ้วนก็ขอให้ครู อาจารย์ได้พยายามศึกษาให้เกิดความรู้ความเข้าใจไว้เป็นเบื้องต้น เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับนำไปปฏิบัติและอบรมสั่งสอนศิษย์ต่อไป (ยนต์ ชุ่มจิต, 2531 : 143-145)

หลักพุทธธรรม ที่ครู อาจารย์ควรมีความรู้ ความเข้าใจและนำไปปฏิบัติ มีดังนี้

1. กัลยาณมิตรตา ความมีกัลยาณมิตร คือ มีผู้แนะนำสั่งสอน ที่ปรึกษา เพื่อนที่คบหา และบุคคลที่แวดล้อมที่ดี ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคลหรือเข้าร่วมกับหมู่กับท่านผู้ทรงปัญญา มีความสามารถซึ่งจะช่วยสิ่งแวดล้อม สนับสนุน ชักจูง ชี้ช่องทางเป็นแบบอย่าง ตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนและเกื้อกูลแก่กันให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดีในการศึกษาอบรม การครองชีวิต การประกอบกิจการและปฏิบัติธรรม (รวมความแล้วมี) สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี ข้อนี้เป็นองค์ประกอบภายนอก

2. โยนิโสมนสิการ การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สาเหตุเหตุผลจนตลอดสาย แยกแยะออกพิเคราะห์ดูด้วยปัญญาที่คิดเป็น ระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ตามสถานะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยข้อนี้เป็นองค์ประกอบภายในและเป็นฝ่ายปัญญา

3. อัปปรมาทะ ความไม่ประมาท คือ ความเป็นอยู่อย่างไม่ขาดสติ หรือความเพียรที่มีสติ เป็นเครื่องเร่งเร้าและควบคุม ได้แก่ การดำเนินชีวิตโดยมีสติเป็นเครื่องกำกับความประพฤติปฏิบัติ และการกระทำทุกอย่าง ระมัดระวังไม่ยอมถลาลงไปในทางเสื่อม แต่ไม่ยอมพลาดโอกาสสำหรับความดีงามและความเจริญก้าวหน้า ตระหนักในสิ่งที่พึงทำและพึงละเว้นใส่ใจสำนึกอยู่เสมอในหน้าที่อันจะต้องรับผิดชอบ ไม่ยอมปล่อยปละละเลย กระทำด้วยความจริงจัง รอบคอบ และรู้คุณหน้าเรื่อยไป ข้อนี้เป็นองค์ประกอบภายใน

“รอยเท้าของสัตว์บกทั้งหลาย ชนิดใด ๆ ก็ตาม ย่อมลงในรอยเท้าข้างใดข้างหนึ่งหมด รอยเท้าข้าง เรียกว่า เป็นยอดของรอยเท้าเหล่านั้นโดยความใหญ่ฉันใด กุศลธรรมทั้งหลายอย่างใด ๆ ก็ตาม ย่อมมีความไม่ประมาทเป็นมูล ประชุมลงในความไม่ประมาททั้งหมด ความไม่ประมาทเรียกได้ว่าเป็นยอดของธรรมเหล่านั้น ฉะนั้น”

“สังขารทั้งหลาย (สิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งขึ้น) มีความเสื่อมสิ้นไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจะยังประโยชน์ที่มุ่งหมายให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาทเถิด”

“ความไม่ประมาท ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่ เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม”

4. ธรรมคุ้มครองโลก 2 ธรรมที่ช่วยให้โลกมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เดือดร้อน และสับสนวุ่นวาย

4.1 หิริ ความอายบาป ละอายใจต่อการทำความชั่ว

4.2 โอตตปปะ ความกลัวบาป เกรงกลัวต่อความชั่ว

5. ธรรมทำให้งาม 2

5.1 ชั้นดี ความอดทน อดได้ทนได้เพื่อบรรลุความดีงามและความมุ่งหมายอัน

ชอบ

5.2 โสรจจะ ความเสงี่ยม อหยาตัยงาม รักความประณีตหมจดเจียบร้อยงดงาม

6. ธรรมมีอุปการะมาก ธรรมที่เกื้อกูลในกิจหรือในการทำความคิดทุกอย่าง

6.1 สติ ความระลึกได้ นึกได้ สำนึกได้ไม่ผลอ

6.2 สัมปชัญญะ ความรู้ชัด รู้ชัดสิ่งที่นึกได้ ตระหนัก เข้าใจชัด ตามความเป็นจริง

7. สุจริต 3 ความประพฤติดี ประพฤติชอบ

7.1 กายสุจริต ความประพฤติชอบด้วยกายมี 3 คือ งดเว้นและประพฤติตรงข้ามกับปาลณาติบาต อทินนาทาน และกามสมุจจาจารา

7.2 วชิสุจริต ความประพฤติชอบด้วยวาจามี 4 คือ งดเว้นและประพฤติตรงข้ามกับ มุสาวาท ปิสุณาวาท ผรุสวาจา และสัมผัปปลาปะ

7.3 มโนสุจริต ความประพฤติชอบด้วยใจมี 3 คือ อกุชฌมา อพยาบาท และสัมมาทิฎฐิ

8. พุทโธวาท 3 ประมวลคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เป็นหลักใหญ่ 3 ข้อ

8.1 สัพพะปาปัสสะ อะกะระณัง ไม่ทำความชั่วทั้งปวง

8.2 กุสะลัสสุปะสัมปะทา ทำแต่ความดี

8.3 สะจิตตะปะริโยทะปะนัง ทำจิตใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์

9. ฆราวาสธรรม 4 ธรรมะสำหรับฆราวาส ธรรมสำหรับการครองเรือน หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์

9.1 สัจจะ ความจริง ซื่อตรงซื่อสัตย์ จริงใจ พุดจริงทำจริง

9.2 ทมะ การฝึกตน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดคัตตนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา

9.3 ชั้นดี ความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง อดทน ใจกว้างใจยาว ใจเริงใจอุณหงาย ใจให้ลลคม

9.4 จาคะ ความเสียสละ สละกิเลส สละความสุขความสบาย และผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้างพร้อมที่จะฟังความทุกข์ ความคิดเห็นและความต้องการของผู้อื่น พร้อมที่จะร่วมมือ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบ เห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว

ในธรรมหมวดนี้ ทมะ ท่านมุ่งเอาด้านปัญญา ขันติ ท่านเน้นวิริยะ

คุณธรรมสำหรับครู อาจารย์ตามที่กล่าวมาแล้วมีมากมาย ดังนั้น เพื่อช่วยให้ครู อาจารย์ได้มีหลักเพื่อความสำนึกในคุณธรรมของครูอย่างย่อ ๆ จึงขอสรุปคุณสมบัติที่แท้จริงของครูไว้ดังนี้

1. ปัญญา คือ ความรอบรู้ในวิชาการทั้งหลายทั้งปวง รวมทั้งความรู้แจ้งเห็นจริงในความเป็นไปของชีวิต รู้จักชีวิตอย่างถูกต้อง รู้จักการแก้ปัญหาในการดำรงชีวิต สามารถที่จะช่วยให้ศิษย์เกิดแสงสว่างทางปัญญาได้

2. กรุณา คือ ความปรารถนาดีที่คอยเป็นพลังผลักดันให้ครูพร้อมที่จะอุทิศพระทัยทางปัญญาให้แก่ศิษย์ เพื่อช่วยให้ศิษย์หลุดพ้นจากความโง่ และความทุกข์ทั้งหลายทั้งปวง

3. บริสุทธฺ์ คือ มีความบริสุทธิ์ทั้งกายและจิตใจ กล่าวคือ ทางกายของครูจะต้องปราศจากการกระทำที่เป็นกายทุจริต วิชทุจริต ทั้งหลายทั้งปวง ส่วนทางด้านจิตใจของครู ก็ต้องคิดแต่ในทางที่ดีหรือมีมโนสุจริต หากครูจะว่ากล่าวตักเตือนศิษย์ ก็เป็นการกระทำเพื่อความปรารถนาดีอย่างแท้จริง

จรรยาบรรณของผู้บริหารสถานศึกษา มีดังนี้

(1) ซาบซึ้งถึงนโยบาย อำนาจหน้าที่ และกิจการของสถานศึกษา หรือหน่วยงานที่ตนรับผิดชอบ มีแผนการดำเนินงาน หมั่นเอาใจใส่ ปรับปรุงสถานศึกษา หรือหน่วยงานของตนให้ดีขึ้นและทันสมัยอยู่เสมอ

(2) หมั่นศึกษาหาความรู้ในการบริหารและปรับปรุงตนเองอยู่ทุกระยะ จัดให้มีระบบการติดต่อกับผู้ได้บังคับบัญชา ครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา อย่างมีระเบียบและประสิทธิภาพ รู้จักใช้คนให้เหมาะกับงาน ต้องติดตามผลงานอยู่เสมอ หากพบข้อบกพร่องอย่างไร ต้องรีบแก้ไข รู้จักพิจารณาลำดับความสำคัญของงาน งานไหนด่วนต้องรีบทำก่อน หมั่นอบรมผู้ได้บังคับบัญชาให้มีความสามารถในการทำงาน

(3) เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีพรหมวิหารธรรม มีความยุติธรรม เป็นคนตรง เป็นคนใจกว้าง และใจหนักแน่นต่อสภาพการณ์และคำพูดที่ขัดแย้งหรือไม่เป็นมิตร เป็นผู้

กล้ายอมรับผิด ไม่เป็นคนหุบเขา ฟังความเห็นของทุกฝ่ายทุกด้านก่อน แล้วจึงสั่งการหรือปฏิบัติงานใด ๆ ไม่เป็นคนเชื่อข่าวลือหรือคำบอกเล่า

(4) เป็นผู้มีความคิดริเริ่ม และสนับสนุนผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาให้มีความคิดริเริ่มด้วย คอยกระตุ้นและสนับสนุนให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาแสดงความคิดเห็น และหาทางปรับปรุงงานของสถานศึกษาหรือหน่วยงานของตนให้ดีขึ้นเสมอ สนใจและเอาใจใส่ในความเป็นอยู่ของผู้ใต้บังคับบัญชา รู้จักยกย่องชมเชยผู้กระทำดี และควรทำต่อหน้าผู้อื่นเมื่อมีโอกาส เมื่อจะคุยหรือว่ากล่าวผู้ใต้บังคับบัญชา หรือ ครู อาจารย์ต้องทำเงียบ ๆ อย่าให้ใครได้ยิน แสดงให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเห็นว่าความก้าวหน้าของเขาขึ้นอยู่กับผลของการปฏิบัติงานมากกว่าสิ่งใด ให้เกียรติแก่ผู้ที่เสนอความคิดเห็นหรือวิธีการไว้ ไม่อ้างเอาความคิดเห็นหรือวิธีการของผู้อื่น หรือผู้ใต้บังคับบัญชาว่าเป็นของตน

(5) ขยันขันแข็งในการทำงาน อุทิศเวลาแก่หน้าที่การงาน ไม่เป็นคนโลเลหรือเปลี่ยนใจบ่อย ๆ เป็นผู้สั่งที่ดีและอำนวยการที่ดี เป็นผู้นำของผู้ใต้บังคับบัญชา ครู อาจารย์ และนักเรียน นักศึกษา มีใจทำแบบถือแต่คุณอยู่ข้างหลัง และประพฤติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ครู อาจารย์ และนักเรียน นักศึกษา ในทุกทางทุกเวลา (ชำเลื่อง วุฒิจันทร์, 2524 : 120)

บรรณานุกรม

กองทัพ เคลือบพณิชกุลและคณะ. พระราชบัญญัติและระเบียบปฏิบัติราชการครู. กรุงเทพฯ :

สำนักพิมพ์ภูมิบัณฑิต, 2532.

กฤษณา เกษมศิลป์. 2400 ปี ในแหลมทอง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัทบพิท, 2516.

กวี จรรยาวิโรจน์, หลวง. ประวัติการศึกษา. พระนคร : แพร์พิทยา, 2512.

กิติมา ปรีดีติลล. ปรัชญาการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ประเสริฐการพิมพ์, 2520.

_____ . ปรัชญาการศึกษา เล่ม 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา. กรุงเทพฯ :
ประเสริฐการพิมพ์, 2520.

_____ . ปรัชญาการศึกษา เล่ม 1. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต, 2523.

กীরติ บุญเจือ. ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2522.

กาญจนา คุณารักษ์. การมัธยมศึกษา. มปท. มปป, (อัครสำเนา).

คณะอาจารย์ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา. การศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์, 2535.

จิตรกร ตั้งเกษมสุข. ความเป็นมาของการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2525.

จ่านงค์ ทองประเสริฐ. ปรัชญาตะวันตกสมัยโบราณ. กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา, 2514.

_____ . ปรัชญาตะวันตกสมัยกลาง. กรุงเทพฯ : เกษมบรรณกิจ, 2518.

_____ . พุทธปรัชญากับปรัชญาการศึกษา. กรุงเทพฯ : บางกอกการพิมพ์, 2525.

จักรพันธ์ กวดกิจการ. ทักษะของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 4 ที่มีต่อการยกระดับ
มาตรฐานวิชาชีพครู. ปรินญาณิพนธ์, 2526. (อัครสำเนา)

จันทร์ ชุ่มเมืองปักษ์. จรรยาบรรณสำหรับครูไทย. กองมาตรฐานวิชาชีพครู สำนักงานเลขาธิการ
คุรุสภา 2529. (อัครสำเนา)

จำรุณ มิลินทร์. งานของคุรุสภา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2527.

จำเนียร น้อยท่าซำง. คุรุดีในทัศนะของเด็ก. ราชบุรี : วิศวการพิมพ์, 2521.

- เจริญ ชัยชนะ. ประวัติศาสตร์ประเทศไทยในเอเชีย. กรุงเทพฯ : เกษมบรรณกิจ, 2518.
- _____ . ประวัติศาสตร์สากล. พระนคร : เกษมบรรณกิจ, 2513.
- _____ . ประวัติศาสตร์สากลสมัยโบราณ. กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์, 2517.
- เฉลียว บุรีรักษ์ และคนอื่น ๆ . ลักษณะของครูที่ดี. กรุงเทพฯ : กรมการฝึกหัดครู, 2520.
- ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. หลักการและวิธีการพัฒนาจริยศึกษาในสถานศึกษา สังกัดกระทรวง
ศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมศาสนา, 2524.
- ชูศรี สนิทประชากร. การประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : ห.จ.ก.วัชรการพิมพ์, 2522.
- จิตพิงษ์ ธรรมานุสรณ์ และคณะ. พื้นฐานการศึกษา (ศึกษา 111). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษร
เจริญทัศน์, 2522.
- เดโช สวานานนท์. แนวทางการศึกษารัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : ดวงกลมสมัย, 2514.
- ทพวงมหาวิทยาลัย. อุดมศึกษา. ปีที่ 5 ฉบับที่ 46-47 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2523).
- _____ . รายงานการสัมมนาเรื่องแผนพัฒนาการศึกษาชาติระยะที่ 4. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.
- ทองทิมา ยู ทองใหญ่, หม่อมเจ้า. ประวัติศาสตร์ประเทศกรีก. พระนคร : โรงพิมพ์กรุงเทพ
มหานคร, 2479.
- ทอมป์สัน, เจ.เอ็ม. ประวัติศาสตร์ยุโรป ค.ศ.1494 - ค.ศ.1789. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช,
2512.
- ทองปลิว ชมชื่น. ปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียน. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ศิลปากร, 2529.
- ทวีป อภิสัทธ์. การศึกษานอกระบบโรงเรียน. (เอกสารการนิเทศการศึกษา) ฉบับที่ 222).
- ทวิศักดิ์ ล้อมลิ้ม. ประวัติศาสตร์ยุโรปสมัยกลาง ค.ศ.476-1453. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พระนคร,
2520.
- ธิดิมา พิทักษ์ไพรวรรณ. ประวัติศาสตร์ยุคโบราณ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2520.
- ธีรศักดิ์ อัครบวร. กฎหมายการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538.
- ธีรารัง บัวศรี. “พื้นฐานการศึกษาด้านจิตวิทยา ปรัชญา สังคม และเศรษฐกิจ”. ในบทความ
ประกอบวิชาการศึกษาหลักการการศึกษา 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2512.
- ธนู แสงศักดิ์. “ครูดี” วิทยากรย์ 2. (กุมภาพันธ์ 2505) หน้า 85-100.

- ธนู แสงศักดิ์ และคณะ. **รวมบทความอาชีวศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วิทยากร, มปป.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. **การบริหารการศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศสการพิมพ์, 2523.
- นุชนาถ สุนทรพันธุ์. **ปัญหาและแนวโน้มทางการศึกษาในปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ : วิตอร์รี่, 2524.
- นันทา โชติกะพุกกะนะ. **ประวัติศาสตร์ยุโรปคริสต์ศตวรรษ 19-20**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2519.
- นันทมนี, พระราช(ปัญญานันทภิกขุ) “แต่คุณครูที่รัก” **ข่าวการประถมศึกษา 2**. 84 (มกราคม 2525) หน้า 3-4.
- น้ำเงิน บุญเยี่ยม. **ประวัติศาสตร์ยุโรปสมัยกลาง**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2519.
- บุญญศักดิ์ ใจจงกิจ. **เทคโนโลยีอาชีวศึกษาช่วงอุตสาหกรรม**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า, 2519.
- บุญเลิศ นาคแก้ว และคณะ. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา**. กรุงเทพฯ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522.
- บุญเหลือ พูลทอง และคณะ. **รวมกฎหมายระเบียบข้าราชการครูฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2538**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ฟลิคส์เซนเตอร์, มปป.
- บันลือ พดุกสะวัน. **การประถมศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2519.
- บรรจง จันทรสา. **ปรัชญาการศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2527.
- ประกฤษย์กรณ์ จันทรประภา. **อนุสรณ์สถาปนกิจศพ ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มิตรไทย, 2515.
- ปรีดา ศรีชลาลัย. **รวมเรื่องของศรีชลาลัย ภาค 1**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เฟื่องอักษร, 2507.
- ปานทิพย์ ศุภนคร. **เอกสารประกอบคำบรรยายวิชา Existentialiam**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, มปป.
- เปลื้อง ณ นคร. **ประวัติการศึกษากับประวัติลัทธิการศึกษาและการศึกษาแห่งประเทศไทย**. พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2500.
- ปิ่น มาลากุล, หม่อมหลวง. **ประวัติการศึกษาต่างประเทศ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2508.

- พระราชวรานูณี. **ปรัชญาการศึกษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : มุลนิธิโกมลคีมทอง, 2525.
- . **ปรัชญาการศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2518.
- พนัส หันนาคินทร์. **การศึกษาของไทย**. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2521.
- . **การมัธยมศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พัฒนาเนศ, 2524.
- พิพัฒน์ วิเชียรสุวรรณ. **แผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2535**. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสาสน์
การพิมพ์, 2536.
- . **พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2535**. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์เดอะบุคส์, มปป.
- พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์. **ความรู้เบื้องต้นสำหรับครู**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รามคำแหง, 2523.
- . **ความรู้เบื้องต้นสำหรับครู**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, 2533.
- พุทธทาสภิกขุ. **บรมธรรมภาคต้น**. กรุงเทพฯ :ธรรมทานมูลนิธิ, 2518.
- เพ็ชรี สุมิตร. **ประวัติอารยธรรมจีน** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518.
- . **ประวัติอารยธรรมอินเดีย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2520.
- ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน **ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.
- ภิญโญ สาร. **หลักการศึกษ**. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2522.
- . **หลักการศึกษ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุภา, 2523.
- . **การบริหารการศึกษ**. กรุงเทพฯ : มส. การพิมพ์, 2525.
- . “ลัทธิปรัชญาสารัตถนิยม.” ใน **เอกสารประกอบคำบรรยายวิชา 411-635 วิเคราะห์
ปรัชญาการศึกษาไทย**. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2525.
- มณี พยอมยงค์. **ประวัติและวรรณคดีลานนาไทย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มิตรานราการพิมพ์,
2516.
- มาเจอรี ไชกัศ. **การศึกษากับปรัชญา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศึกษิตสยาม, 2520.
- มัทนี รัตนิณ. **ประวัติอารยธรรมกรีกสมัยโบราณและปรัชญากรีกที่สำคัญ**. พระนคร : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2507.

แมคนีลล์, วิลเลียม เอช. ประวัติศาสตร์โลก. พิมพ์ครั้งที่ 2 พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2518.

ยงค์ ชุ่มจิต. ความเป็นครู กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2531.

ยัง ปอล ชาร์ตร์. “ปรัชญาอิกซินเทนเซียมลิสต์” แปลโดย พินิจ รัตนกุล ใน รวมบทความปรัชญา.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517.

ราชกิจจานุเบกษา 94 (12 เมษายน 2520). พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติ
ฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน 2515 (ฉบับที่ 18) พ.ศ. 2520.

ราชกิจจานุเบกษา 95 (31 ธันวาคม 2521). พระราชบัญญัติคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
พ.ศ.2521.

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 99 ตอนที่ 70 (ฉบับพิเศษ) 21 พฤษภาคม 2525.

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 101 ตอนที่ 20 (ฉบับพิเศษ) 16 กุมภาพันธ์ 2527.

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 109 ตอนที่ 35 3 เมษายน 2535.

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 109 ตอนที่ 50 17 เมษายน 2535.

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 109 ตอนที่ 71 23 มิถุนายน 2535.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525. กรุงเทพฯ : สำนัก
พิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2525.

รัตนา ต้นบุญเด็ก. ปรัชญาคืออะไร. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์การพิมพ์, 2523.

ลักษณะเลิศ ชยางกูร, หม่อมเจ้า. ประวัติศาสตร์สากล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น
กรมการปกครอง, 2518.

เลขาธิการคุรุสภา, สำนักงาน. ศูนย์สมาคมวิชาชีพครู. ฝ่าภัยใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู กอง
มาตรฐานวิชาชีพครู, มปป., (อัดสำเนา).

===== . กองมาตรฐานอาชีพครู. ครูกับอาชีพ กรุงเทพฯ : มปป. มปป.

===== . คุณลักษณะและพฤติกรรมของครูตามจรรยาบรรณและวินัย
ตามระเบียบประเพณีของครู. พ.ศ.2526. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2523.

===== . กองวิชาชีพครู. ระเบียบคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณครู พ.ศ.2539.
(เอกสารอัดสำเนา).

วิจิตรวาทการ, หลวง ผู้เรียบเรียง. ศาสนาสากล. พระนคร : โรงพิมพ์ ส.ธรรมภักดี, 2494.

วิจิตร ศรีสอ้าน. “ปรัชญาการศึกษา” ในเอกสารการสอนชุดวิชาพื้นฐานการศึกษา เล่มที่ 2 หน่วย
ที่ 6-10 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์การพิมพ์, 2523.

—————. “ทฤษฎีการศึกษาร่วมสมัย” เอกสารการสอนชุดวิชาพื้นฐานการศึกษา เล่มที่ 1.
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2525.

—————. “ปรัชญาการศึกษาขั้นอุดมศึกษา” ในการพัฒนาการเรียนการสอนระดับอุดม
ศึกษา. หน้า 109 ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. บรรณาธิการ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2524.

—————. “ปรัชญาการศึกษา” ในพื้นฐานการศึกษา. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช,
2525.

วิไล ตั้งจิตสมคิด. การศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเคียนสโตร์, 2539.

วิทย์ วิศทเวทย์. ปรัชญา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเคียนสโตร์, 2513.

—————. “ปรัชญาการศึกษา” ในปรัชญาการศึกษาและปรัชญาการศึกษาของไทย. หน้า 27.
ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2523.

ศักดิ์ ศรีแสน. ปรัชญาการศึกษาฉบับพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : โอเคียนสโตร์, 2526.

ศึกษานิการ, กระทรวง. กรมสามัญศึกษา. พฤติกรรมและเวลาในการปฏิบัติงานของครูประถม
ศึกษา กองการประถมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษานิการ. กรุงเทพฯ : 2522.
(รายงานการวิจัยอันดับที่ 13)

ศึกษานิการ, กระทรวง, กองการศึกษาผู้ใหญ่. งานการศึกษาผู้ใหญ่. คำบรรยายสรุปต่ออธิบดี
กรมการศึกษานอกโรงเรียน ณ สโมสรทหารบก พฤษภาคม 2522. (อัดสำเนา)

ศึกษานิการ, กระทรวง, กองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษานิการ. สถิติการศึกษาฉบับ
ย่อปีการศึกษา 2519.

ศึกษานิการ, กระทรวง. กรมสามัญศึกษาและคณะครูศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คำ
บรรยายการพัฒนาการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา. เอกสารประกอบการอบรมผู้
บริหารโรงเรียน มัธยมศึกษา. 2522.

ศึกษานิการ, กระทรวง, กองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวง. รายงานการศึกษาปีการศึกษา
2522.

ศึกษานิการ, กระทรวง. กรมการฝึกหัดครู. วิทยานุสาร. ปีที่ 3 ฉบับที่ 7 (พฤศจิกายน 2533).

- _____ สถิติการศึกษา ปี พ.ศ.2522.
- _____ . ยี่สิบเจ็ดปีการสถาปนากรมการฝึกหัดครู พ.ศ.2524.
- _____ . ครบรอบ 25 ปี สถาปนากรมการฝึกหัดครู, กรุงเทพฯ :
เจริญวิทย์การพิมพ์, 2522.
- ศุภนิษฐ์ วัฒนธาดา. **พื้นฐานการศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เทียนวัฒนา, 2520.
- ศุภร ศรีแสน. **ปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ : อภิชาติการพิมพ์, 2522.
- _____ **ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2526.
- ศรัณย์ วงศ์คำจันทร์. **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อมรการพิมพ์, มปป.
- สกล นิลวรรณ. **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2522.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. **การบริหารการศึกษา**. กรุงเทพฯ : ชัยศิริการพิมพ์, 2523.
- สนอง ธีรกุลวัฒนา. **แผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2535**. กรุงเทพฯ : หจก.คุณพินอักษร
กิจ. 2535.
- สมคิด บางโม. **พื้นฐานการศึกษา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประสานมิตร, 2524.
- สมคิด ศรีสิงห์. **ประวัติศาสตร์ยุโรปคริสตศตวรรษที่ 19-20**. พิษณุโลก : คณะสังคมศาสตร์ มหา
วิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2520.
- สมนึก ลิ้มทองและคณะ. **การศึกษานอกโรงเรียนในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : เจริญพัฒน์, 2519.
- สมศักดิ์ ศรีมาโนชณ์. **การมัธยมศึกษา**. กรุงเทพฯ : พีระมัทนา, 2524.
- สิริ เปรมจิตต์. **ประวัติศาสตร์โลก**. พระนคร : โรงพิมพ์ ส. ชรรรมภักดี, 2500.
- สุรินทร์ สรสิริ. “ประวัติศาสตร์การศึกษาของประเทศตะวันตก” **มิตรครู**. 21, 6 (31 มีนาคม
2522). หน้า 8-15.
- _____ . “ประวัติศาสตร์การศึกษาของประเทศตะวันตก” **มิตรครู**. 21, 5 (15 มีนาคม
2526). หน้า 13-19.
- สุรี พงษ์จันทร์. **ประวัติศาสตร์ยุโรปคริสตศตวรรษที่ 15-18**. พิษณุโลก : คณะสังคมศาสตร์ มหา
วิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2522.
- สวัสดิ์ สายประเสริฐ. **สอบบรรจุข้าราชการครู-อาจารย์ ระดับ 1-2-3**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
พัฒนาศึกษา, 2536.

ส่วสดี สายประเสริฐ และคณะ. สอบบรรจุข้าราชการครู-อาจารย์ ระดับ 1-2-3 (เพิ่มเติม กฎหมาย พ.ร.บ. และระเบียบต่าง ๆ ปีล่าสุด เตรียมสอบปี 2537. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พัฒนา ศึกษา, 2537.

สิปปนนท์ เกตุทัต. ปัญหาการศึกษาของไทยในปัจจุบัน. เอกสารของสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ, 2523. (อัดสำเนา)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี. รายงานการวิจัยเรื่องระบบ อุดมศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2522.

_____ . การศึกษาไทย 2522. กรุงเทพฯ :
รุ่งเรืองศาสน์การพิมพ์, 2525.

_____ . รายงานการศึกษาไทยปี
2531. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดพันธ์ พับบลิชชิ่ง, 2533.

_____ . รายงานการศึกษาไทย ปี 2532.
กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจัดพิมพ์พัฒนา, 2535.

_____ . แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธ
ศักราช 2535. กรุงเทพฯ : บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2535.

_____ . รายงานประจำปี 2535. กรุงเทพฯ :
พีพีพริ้นท์ จำกัด, 2535.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู กระทรวงศึกษาธิการ. รายงานการศึกษาค้นคว้าความเป็น
ครูสถิตยในหทัยพระองค์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี. กรุงเทพฯ :
จตุพรดีไซด์, 2541.

สมักร บราวาส. วิชาปรัชญา. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2515.

สวามิ สัตยานันทบุรี. ปาฐกถา. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2514.

สาโรช บัวศรี. พุทธปรัชญากับการศึกษาแผนใหม่. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2513.

_____ . “ปรัชญาการศึกษาในประเทศไทย” ในจุดยืนและทิศทางของการศึกษาไทย. หน้า
33, ประพันธ์และวณิช.บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2528.

- _____ .“ปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์” ในศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์
ภาคที่ 1 ปรัชญาการศึกษา. หน้า 17 สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์กราฟฟิคอาร์ต, 2526.
- สุมน อมรวิวัฒน์. การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนธิการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศิรินสาร,
2518.
- สุมิตร คุณานุกร. หลักสูตรและการสอน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2520.
- สุพัตรา ชุมเกตุ. การศึกษาไทย อดีต ปัจจุบันและแนวโน้ม. นครปฐม : พิมพ์ที่แผนกบริการกลาง
สำนักงานอธิการบดีมหาวิทยาลัยศิลปากร, 2524.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์. ปรัชญาการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2516.
- _____ . ปรัชญาการศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2524.
- สุเมธ เมธาวิทยกุล. ปรัชญาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2534.
- แสง จันทร์งาม. วิธีสอนของพระพุทธเจ้า. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2526.
- อบรม สนิทपाल. ชีวิตประจำวันการศึกษา นักจิตวิทยาและนักปรัชญา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
สุนทรกิจการพิมพ์, 2518.
- ===== . พื้นฐานการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, 2522.
- อมร โสภณวิเศษสูงวงศ์. ปรัชญาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523.
- อภิรมย์ ณ นคร “นักการศึกษาควรทราบอะไรเกี่ยวกับปรัชญา” ในชุมนุมทางวิชาการ. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์คุรุสภา, 2510.
- เอกวิทย์ ณ ถกลาง. การศึกษา(หนังสือชุดวรรณไวทยากร) กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา
พานิช, 2514.
- อุทัย เดชตานนท์. พื้นฐานการศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2522.
- อนุমানราชชน, พระยา. ประวัติศาสตร์โลกสมัยโบราณ. กรุงเทพฯ : จักรานุกูลการพิมพ์, 2515.
- อรุณ ปรีดีดิถก และคณะ. การจัดและการบริหารการศึกษานอกระบบโรงเรียนในประเทศไทย.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2524.

บทความ

เกียรติวรรณ อมาตยกุล. “ศึกษาและวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาลัทธิอัตถิภาวนิยม” วารสารครู
ศาสตร์. 14,2 (ตุลาคม-ธันวาคม 2528). : 66.

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. “การศึกษาตามพุทธวิธี” ในพระพุทธานุศาสนากับการศึกษา. หน้า 8-
15 กรุงเทพฯ : 2513.

พรชูลี อาชวอำรุง. “ปรัชญาการศึกษาของ Existentialism” วารสารครูศาสตร์ 4. (มิถุนายน-
กรกฎาคม 2517) : 66.

ภิญโญ สารธ. “ปรัชญาการศึกษาไทย” วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ 5. (กุมภาพันธ์ 2514) :
22.

รันดร ชัยศรี. “การศึกษาในทัศนะพุทธ” พุทธจักร. 38, 5.

เมธี ปิณฑนานนท์. “อะไรคือปรัชญา” วิทยาสาร 27. (15 ตุลาคม 2519) : 47.

ศิริชัย กาญจนวาสี. “เราต้องการอะไรจากการศึกษา” วารสารครูปริทัศน์ 7. (ธันวาคม 2525) : 43.

เสถียร ชาวไทย. “ศาสนากับการศึกษา” พุทธจักร. 31, 8 หน้า17-18.

อุดม บัวศรี. “ปรัชญาการศึกษา” ศึกษาศาสตร์. 1 : 3 (กันยายน-ธันวาคม 2518) : 63.

เอกวิทย์ ณ ถกลาง. “อันอาจนำไปสู่ปรัชญาการศึกษาของเราเอง” ประชาศึกษา. (4 พฤศจิกายน
2512) : 183-197.

เอกสารอื่น ๆ

เกรียงศักดิ์ รอดเย็น. “ปรัชญาการศึกษาไทยตามแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี”
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2534.

จินดา ชัญทิพย์. “ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางปรัชญาการศึกษากับแบบเรียนของนิสิตระดับ
บัณฑิตศึกษา” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

ณัฐพร คำมะสอน. “การเปรียบเทียบแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาระหว่างผู้บริหารโรงเรียน
มัธยมศึกษารัฐบาลและผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร” วิทยา
นิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2531.

ประสาร ทองภักดี. “พุทธวิธีการสอน” เอกสารประกอบการศึกษาวิชาพื้นฐานทางศาสนาและจริยธรรม ภาควิชาสารัตถศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (มกราคม 2529) : 1-23 (อัดสำเนา)

วิจิตร เกิดวิสิทธิ์. “ปรัชญาการศึกษาของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาปรัชญาบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.

สมนึก พวงพาว. “ปรัชญาการศึกษาตามความต้องการของอาจารย์วิทยาลัยครูในสหวิทยาลัยทวารวดีและสหวิทยาลัยทักษิณ” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

สมพงษ์ สิงหาพล. “แนวคิดทางด้านปรัชญาการศึกษาของนักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.

สุรินทร์ รักชาติ. “การเปรียบเทียบความเชื่อทางปรัชญาการศึกษาระหว่างผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษาวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

Barnard, H.C. **The French Tradition in Education.** Cambridge : Cambridge University Press, 1922.

Boyd, William. **The History of Western Education.** 1st ed. London : Adam and Charles Black, 1975.

Brickman, William W. “Essentialist Spirit in Education” **In School and Society, 1958.**

Burchardt, Jakob. **The Civilization of the Renaissance in Italy.** New York : A + C Boni, 1935.

Bury, J.B.A. **History of Greece to the Death of Alexander the Great.** London : Macmillan, 1927.

Butter, J. Donald. **Four Philosophies and Their Practices in Education and Religion.** New York : Harper and Row, 1968.

Cary, M. **Life and thought in the Greek and Roman World.** London : Methuen, 1971.

Cook, T.G. **The History of Education in Europe.** London : Methuen, 1974.

- Curtis, S.T. **History of Education in Great Britain.** London : Tutorial University Press, 1948.
- Dewey, **John. Democracy and Education.** New York. Macmillan Publishing Co., 1916.
- Doren, Mark Van. **Liberal Education.** Boston ; Beacon Press, 1959.
- Drazin, Nathan. History of Jewish Education from 515 B.C.E. to 220 C.E.** Bathimore : Johns Hopkins University. n.d.
- Ellis, Arthur K. Et., Al. **The Foundation of Education.** Englewood N.J. : Prentice-Hall, 1981.
- Gabriel, **Astrik L. The College System of Fourteenth-Century University.** Notre Dame : University of Notre Dame, n.d.
- Good, Carter V. **Dictionary of Education.** New York : **Macgraw** : Hill-Book Company ; 1973.
- Hook, Sidney. "The Scope of Philosophy of Education" In **What is Philosophy of Education.** PP. 136-139. Edited by Christopher J. Lucas London : Macmillan Co., 1969.
- Huchins, Robert M. The Conflict in Education in a Democratic Society.** New York. Harper & Row, 1953.
- Johnson, Jamer A. "Philosophical Bases of Education. **"In Introduction of The Foundations of American Education.** Boston : Allyn and Bacon, 1969.
- Kneller, **George F. Introduction to The Philosophy of Education.** New York : John Wiley and Sons, 1971.
- Laurie, **S.S. Histoical Survey of Pre-Christain Education.** New York : Longmans. 1924.
- Lucus, Christopher J. What is Philisophy of Education.** New York : The **Mcmillan** Company, 1970.
- Marique, Pierre **J. History of Chistian Education.** New York : Joudham University Press, 1924.
- McMahon, Clare P. Education in Fifteenth-Century England.** Baltimore : John Hopkins University Press, 1947.
- Morris, Van Cleve. **Philosophy and the American School.** Boston : Houghton **Miffin** Co., 1961.

- Phenix, **philip H. Philosophy of Education.** New York : Henry Holt and Co., 1958.
- Power, Edward J. **Main Currents in The History of Education,** 2d.ed. New York : McGraw-Hill, 1970.
- Swift, Fletcher H. **Education in Ancient Israel.** Chicago : Open Court, 1919.
- Thomson, Godfrey. **A Modern Philosophy of Education.** London : George Allen and Univin Ltd., 1929.
- Thorndike, Lynn. **Elementary and Secondary Education in the Middle Ages.** Speculum, 17(Oct. 1940)
- Wiley, Basill. **The Eighteenth Century Background : Stuties on the Ideas of Nature in the Thought of the Period.** New York : Columbia University Press, 1953.
- Wingo, G. Max. **Philosophies of Education : An Introduction.** Lexington mass : D.C. Heat And Co., 1974.
- Wise, John E. **The History of Education.** New York : Sheed and Ward, 1964.

Articles

- Newson, Jr George L. "Education Philosophy and The Educational Philo. Sopher" In **What's Philosophy of Education.** Ed Christopher J. Lucas. London : Macmillan, 1969 PP. 160-164.

.....